

EUs globala strategi – ett regionalt säkerhetsprojekt

Aina Boris

Abstract

This thesis is a discourse theoretical analysis of the European Unions foreign- and security policy. I use a discourse theoretical method inspired by Ernesto Laclau and Chantal Mouffe and use their concepts of nodal points, elements, moments and chains of equivalence. In my analysis I draw upon theories in relation to different kinds of power in international relations and especially in relation to the European Union. The theoretical framework is more specifically centred around the balance between the Unions traditional use of soft power and the current development of hard power in the pursuit of spreading normative views and the creation of peace and security in the European region. The analysis is parted in two, where the first maps out the construction of the Unions self-images in relation to security policy and what they express in relation to the theoretical framework. In the second part I explore how the self-images in the Global Strategy are translated into more applicable politics in the European Council's implementation plan for security and defence and the European Commission's Joint Communication for External Action. The self-image of the threatened union and the creation of a need for a stronger union and the securitization this constitutes is central to the creation of the Council's implementation plan. The global and broad view of foreign- and security policy created in the Global Strategy is crucial for the creation of a holistic approach to resilience in the Joint Communication. The Global Strategy is described as a document which policies should have global reach, but in translation of the document in the Council's plan and the Commission's Joint Communication the policies become more regional than global.

Nyckelord: The European Union, foreign- and security policy, civil power, normative power, hard power, A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy.

Antal ord: 9417

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och frågeställning	3
1.2	Avgränsning.....	3
1.3	Tidigare forskning.....	4
2	Material och metod	6
2.1	Material.....	6
2.2	Reflektion och vetenskapsteoretiska ställningstaganden.....	7
2.3	Metod.....	8
3	Teori.....	11
3.1	Normativ makt	11
3.2	Etisk makt	12
3.3	Säkerhetisering och den europeiska sfären.....	13
3.4	Politisk konsistens.....	15
4	Analys	17
4.1	Den säkerhetspolitiska självbilden.....	17
4.2	Kommissionens Strategi	22
4.3	Rådets implementeringsplan för säkerhet och försvar.....	24
4.4	Slutdiskussion	25
5	Referenser	27

1 Inledning

Det här kapitlet behandlar den gemensamma utrikespolitikens historia, dess syfte och mina frågeställningar, avgränsningar och tidigare forskning. Inledningsvis kommer jag att genom nedslag i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitikens historia redogöra för dess utveckling.

EU har vuxit fram som aktör som ett resultat av kontinuerlig integrering av olika politiska områden varigenom en rad politiska områden förflyttats från den nationella nivån upp på överstatlig nivå. Länder har över tid givit mer och mer makt över den nationella politiken till EU (Hix och Høyland 2011, s. 83, 85). Under EUs första decennier integrerades främst olika delar av den ekonomiska politiken och handelspolitiken där målet var en fri inre marknad. EU bygger till stor del på fri rörlighet av varor, tjänster, individer och kapital. Vilka områden som är orörliga och måste förbli föremål för nationellt beslutsfattande har förändrats över tid och EUs kompetenser har vuxit. Stora delar av den lagstiftning medlemsländerna har idag kommer mer eller mindre direkt från EU i form av direktiv och regleringar där EU fungerar som en överstatlig aktör (Hix och Høyland 2011, s. 78).

Samarbete kring utrikes- säkerhets- och försvarspolitiken har under hela EUs historia varit ett kontroversiellt ämne, även fast olika typer av samarbeten diskuterats ända sedan 50-talet (Keukeleire och Delreux 2014, s. 36). Jag kommer vidare referera till den gemensamma utrikes- säkerhets- och försvarspolitiken endast som den gemensamma utrikespolitiken vilket då inbegriper alla tre områden, då de idag alla koordineras och samordnas av den höga representanten för utrikesfrågor och säkerhetspolitik (Keukeleire och Delreux 2014, s. 77-78). En av anledningarna till att man har haft svårt att komma överens på området handla är att utrikespolitiken är extern, vänd utåt, den ska säga något om det enskilda landets relation till resten av världen, ståndpunkter i konflikter och internationella organisationer, relationer med andra länder och bi- eller multilaterala samarbeten. Många har varit av åsikten att medlemsländerna i EU är alltför olika i sin utrikespolitik för att kunna samarbeta kring en gemensam. Det har också funnits invändningar i relation till att utrikespolitik är det område som kan ses som det som främst representerar ett lands suveränitet, hur man väljer att representera sig själv och förhålla sig till andra. Därför har en utbredd åsikt varit att den externa politiken och särskilt försvarspolitiken ska lämnas utanför det europeiska samarbetet (Keukeleire och Delreux 2014, s. 39).

Det var först i samband med den Europeiska enhetsakten 1989 som utrikespolitiken integrerades som ett officiellt politikområde i EU. Det handlade då om att det Europeiska rådet skulle initiera åtgärder och samordna medlemsländernas utrikespolitiska ståndpunkter (Hix och Høyland 2011, s. 193). Nästa steg togs i Maastrichtfördraget 1992 som är ett av unionens grundfördrag där institutionen för Gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) grundades. I detta skede framställdes GUSP som den andra av unionens tre pelare tillsammans med unionens första pelare Europeiska gemenskapen, som rörde unionens inre marknad och jordbrukspolitik (EG), vilken var den enda pelare vars beslut var överstatliga, samt den tredje pelaren som rörde polisiärt och straffrättsligt samarbete (PSS). Ett av syftena med Maastrichtfördraget var att unionens samarbete kring utrikespolitiken skulle stärkas effektiviseras (Keukeleire och Delreux 2014, s. 47-48). I och med Lissabonfördraget 2007 utvecklades EUs utrikespolitiska samarbetet på tre centrala punkter. Den tidigare pelarstrukturen som bestod av tre olika juridiska personer upplöstes och EU blev till en enda juridisk person vilket var viktigt då det gav unionen makten att skriva på internationella avtal som alltså omfattade hela unionen (Keukeleire och Delreux 2014, s. 57). De tidigare skilda tjänsterna kommissionären för yttre förbindelser och höga representanten för utrikes- och säkerhetspolitiken slogs ihop till tjänsten höga representanten för utrikesfrågor- och säkerhetspolitik, idag Federica Mogherini. Personen som innehar tjänsten fungerar som en utrikesminister för unionen och den skapades för att få mer samordning i unionens utrikes- och säkerhetspolitik och göra politiken mer enhetlig. Den höga representanten för utrikesfrågor och säkerhetspolitik är även vice ordförande för Kommissionen och deltar i Europeiska rådets arbete och fungerar därmed som en länk mellan det mellanstatliga arbetet i rådet och det mer unionsliga arbetet i Kommissionen, detta för att kunna sammanföra olika ståndpunkter och samordna unionens utrikes- säkerhets- och försvarspolitik (Hix och Høyland 2011, s. 319). Till följd av Lissabonfördraget bildades också den Europeiska utrikestjänsten vilken jag vidare kommer referera till som EEAS, den står till den höga representantens förfogande och fungerar som unionens utrikesdepartement och innehåller därmed även unionens egen diplomatkår European External Action Service (Hix och Høyland 2011, s. 319).

Det är fortfarande mycket omtvistat hur den gemensamma utrikespolitiken ska se ut och åsikterna går isär kring hur mycket man ska koordinera medlemsländernas utrikespolitik och hur EU ska fungera som en säkerhetspolitisk aktör, i den större regionen och globalt. Jag tar avstamp i artikel 21 och 22 i Fördraget för den Europeiska unionen, där unionens utrikespolitik behandlas och jag kommer använda mig av den globala strategin, den säkerhetspolitiska strategin och implementeringsdokumentet för den globala strategin för att analysera hur man kan förstå EUs självbild som säkerhetspolitisk aktör (Fördraget för den Europeiska unionen 2016). Jag kommer vidare analysera hur den bild som förmedlas i den globala strategin skapar utrymmen och sätter gränser för den

politik som föreslås i de två mer operationella dokumenten. I nästa kapitel redogör jag för mitt syfte med uppsatsen och mina frågeställningar.

1.1 Syfte och frågeställning

Den globala strategin är ett övergripande ramverk för allt utrikes- och säkerhetspolitiskt arbete inom EU. Dokumentet beskriver EU som utrikespolitisk aktör samt varför, hur och på vilket sätt unionen ska verka i det internationella systemet. Alla andra utrikespolitiska dokument kommer på ett eller annat sätt ligga i linje med den globala strategin. Det är relevant att undersöka vilken självbild den globala strategin ger uttryck för, då formuleringen av vilken typ av säkerhetspolitisk aktör EU är får konsekvenser för vilken typ av säkerhetspolitik unionen kommer driva. Därför har jag valt att först analysera hur den säkerhetspolitiska självbilden ser ut i den globala strategin och sedan hur två mer operationella säkerhetspolitiska dokument tolkar denna självbild, samt använder den som resurs för att omsätta den globala strategin till konkreta politiska handlingar. Utifrån detta syfte har jag formulerat följande frågeställningar:

Hur presenteras EUs självbild som säkerhetspolitisk aktör i den globala strategin?

Hur omsätts definitionen av EUs självbild som säkerhetspolitisk aktör i den strategiska planen och implementeringsplanen?

1.2 Avgränsning

Uppsatsen tar sin utgångspunkt i EUs säkerhetspolitiska självbild och hur den sedan används som resurs för att i två olika mer operationella dokument formulera politisk handling. Syftet med den här uppsatsen är inte att undersöka hur EUs subjektsformation ser ut, detta skulle dels vara ett alltför stort projekt och dels så är jag inte primärt intresserad av EUs subjektsformation eller självbild i sig utan endast hur den säkerhetspolitiska självbilden konstrueras i den globala strategin och hur den sedan används i andra dokument. Jag är inte specifikt intresserad av vad eller vem EU är och jag ämnar inte undersöka detta kritiskt. Mitt syfte med uppsatsen är att använda den självbild som presenteras i den globala strategin och undersöka hur meningsskapande kring EU som säkerhetspolitisk aktör i den globala strategin artikuleras i de två valda påföljande dokumenten Implementeringsplanen och Kommissionens strategi.

1.3 Tidigare forskning

Den tidigare forskningen på området europeisk utrikespolitik låter sig inte så lätt avgränsas. Jag har valt att i detta avsnitt presentera kritik kring begreppet normativ makt som jag använder mig mycket av samt forskning kring EUs normativa maktutövning som ett resultat av unionens brist på kompetens på det militära planet då detta också är en aspekt jag har med mig i mitt arbete men som jag inte använder mig direkt av. Den sista delen i det här avsnittet fungerar också som en historisk bakgrund som förklarar vilken typ av kontext den utrikespolitiska diskussionen befunnit sig i tidigare.

Diskussion kring vilken typ internationell aktör EU egentligen är och hur den fungerar har varit närvarande lika länge som EUs utrikespolitik funnits. Den största kritiken av begrepp som civil makt och normativ makt vilka jag tar upp i relation till EUs utrikespolitik kretsar kring behovet av att problematisera den endimensionella konstruktionen av västmakter som EU och USA som nobla förkämpar för demokrati och frihet, och icke-demokratiska makter som Kina och Ryssland som ”the dirty rest”, vilka anses endast ha för syfte att sprida diktatur (Börzel, 2015, s. 520). Istället för denna bild ska EUs roll i spridningen av demokrati och frihet ses i ljuset av att demokratiseringsprocesser ofta har destabiliserande effekt på kort sikt och att även unionen har intresse av att den närmaste regionen. Detta utgör ett dilemma mellan projektet att demokratisera sin omvärld och vidare leva i en mindre demokratisk men mer stabil region (Börzel, 2015, s. 523 och Nouredine 2016, s. 116-117). Det finns därmed anledning att vidare utveckla en mer nyanserad bild av EUs säkerhetspolitiska aktörskap, belysa hur unionen också är en aktör som handlar utifrån geopolitiska intressen, samt lägga mer fokus på att undersöka hur konsekvenserna av unionens handlande i tredje land ser ut snarare än att per automatik se unionens utrikespolitik som ”god” (Börzel, 2015, s. 527-528 och Nouredine 2016, s. 113). En annan del av diskussionen kring hur EU verkar i världen och hur begreppet normativ makt fungerar som en slags märkning på all europeisk utrikespolitik handlar om vilka möjligheter det finns att klassificera och utvärdera användningen samt användbarheten av normativ makt som begrepp. Ett begrepp vilket präglas av både vidd och vaghet är problematiskt då användningen av det blir extensiv, men precisionen låg, vilket skapar en situation där vi får svårt att förstå varandra (Sjursen 2006, s. 172). Det finns därmed ett behov av att undersöka hur den kommunikativa process går till, genom vilken de normer som EU kan anses vara byggt på rättfärdigas och konstrueras som valida (Sjursen 2006, s. 174). För att normativ makt ska kunna anses användbart som begrepp och fungera som en valid förklaring i relation till internationellt aktörskap krävs tydliga

kriterier med vilka man kan utvärdera och klassificera eventuellt normativt maktutövande (Sjursen 2006, s. 170).

Begrepp som normativ makt och EU som en fredsaktör har dock inte alltid varit lika centrala, på 80-talet, i unionens säkerhetspolitiska begynnelse var idén om Europa i bemärkelsen Västeuropa som en autonom säkerhetspolitisk aktör i bemärkelsen autonom militär aktör mycket närvarande. Synen på USAs och Europas säkerhetspolitiska intressen som mycket olika, främst i relation till Kalla kriget, gjorde att det fanns tvivel kring utsikterna för ett säkerhetspolitiskt samarbete som tjänade både och USA på ett likvärdigt sätt (Bull 1982, s. 152-153). Det potentiella hot som Sovjet ansågs utgöra i relation till Västeuropa sågs också som en stark anledning att inleda utveckling av en gemensam försvarskapacitet. Tills stor del sågs utvecklingen av en sådan kapacitet som viktig då man i händelse av revolt i en kommuniststat skulle ha möjlighet att befria denna (Bull 1982, s. 155, 162). Slutligen var också anledningen till främjandet av ett europeiskt säkerhets- och försvarsgemenskap att Europa i sin utveckling inte skulle vara beroende av eller pressad av andra aktörer (Bull 1982, s. 152-153, 163). Även senare har synen på EUs och USAs säkerhetspolitik som oförenlig kommit upp och utgjort en förklaring av att EUs svaga militära kapacitet bygger på att unionen har intresse av att existera i en kontext där fysisk styrka inte är central för internationella relationer, då detta skulle göra unionen mindre utsatt (Kagan 2002, s. 11). En annan aspekt av den motsättning som finns mellan EUs och USAs säkerhetspolitik är synen på hot där EUs höga tolerans mot det USA skulle se som hot kan ses som en följd av unionens brist på kompetens då man inte skulle kunna avvärja fysiska hot även fast man skulle behöva det (Kagan 2002, s. 13-14). Perspektiv som har mer realistiska konnotationer som de ovanstående har utvecklats till en kritik av eller en förklaring till den litteraturen som behandlar EU som normativ makt. Istället för att se EUs ovilja att använda militära medel i sin utrikespolitik som ett val från unionens sida, har det istället framställts som en följd av faktumet att unionen inte har någon militär kapacitet eller militär kompetens att tillgå (Kagan 2002, s. 7, 18).

I nästa kapitel presenteras mitt material och den metod jag valt för att undersöka mina frågeställningar.

2 Material och metod

I det här kapitlet presenterar jag mitt val av material, reflektioner över min egen roll som en typ av forskare i relation till uppsatsens utgångspunkter och grundläggande premisser, samt mina metodologiska utgångspunkter och min metod för analysen.

2.1 Material

I min analys av EUs självbild som internationell säkerhetspolitisk aktör kommer jag att använda EUs globala strategi, Europeiska rådets implementeringsplan för säkerhet och försvar samt Kommissionens strategi för utveckling av EUs externa aktioner, för att analysera hur man kan tolka EUs självbild och hur denna tar sig uttryck i de två senare dokumenten. Anledningen till att jag valt den globala strategin är att dokumentet är det första utrikes- och säkerhetspolitiska styrdokument som bygger på sammankopplingen av flera delar av EUs utrikespolitik. Dokumentet understryker hur alla delar är länkade till varandra och att EUs utrikespolitik kräver en *comprehensive approach* som angriper problem från olika håll och med olika medel. Att föra samman områden som migration, externa insatser, cybersäkerhet, terrorism och mänskliga rättigheter har givit den europeiska utrikespolitiken en annan tyngd än den hade tidigare, men också en annan bild av hur EU kan verka som säkerhetspolitisk aktör i det internationella systemet (Zwolski 2012, s. 991). Den här typen av artikulation av EUs roll, skyldigheter och prioriteringar skapar både utrymme och sätter gränser för hur mer operationella implementeringsplaner och strategiska dokument rörande utrikespolitiken. Jag kommer därför även använda mig av två sådana strategiska dokument för att härleda och beskriva hur man tagit fasta på och använt sig av det utrymme som ges i den övergripande globala strategin, alltså hur man valt att tolka strategin. Valet av två olika mer operationella dokument beror på att jag vill analysera hur två olika EU-institutioner omsätter det politiska ramverk som den globala strategin utgör, samt för att jag vill få en bättre bild av hur den självbild som konstrueras i den globala strategin kan användas. Användningen av flera dokument i undersökningen av EUs säkerhetspolitiska självbild och dess omsättning grundar sig också i att jag menar att texter är ömsesidigt beroende av varandra och att den globala strategin kommer ses i ljuset av den politik som beskrivs i Kommissionens strategi och Europeiska rådets implementeringsplan. Förståelsen och synen på det övergripande dokumentet kommer alltid ses i ljuset

av vilka handlingar som kommer ur det, alltså hur man valt att använda det utrymme som ges i det övergripande dokumentet och vilka delar man tagit fasta på. Jag kommer i nästa avsnitt presentera och reflektera över mina vetenskapsteoretiska ställningstaganden och hur min roll som en slags forskare med specifika ontologiska och epistemologiska utgångspunkter påverkar det här arbetet.

2.2 Reflektion och vetenskapsteoretiska ställningstaganden

Min förståelse av kunskapsproduktion som en typ av maktutövning i form av diskursiv praktik, diskurs som meningsskapande och diskursiv praktik som materiell är ontologiska och epistemologiska ställningstaganden som är avgörande för hur min analys kommer se ut och för hur jag ser på de slutsatser jag kommer till (Winther Jørgensen och Phillips 2008, s. 15-16). I min analys kommer jag tolka politiska dokument utifrån en specifik synpunkt med en viss metod då det är vissa saker jag vill få fram och andra jag inte är lika intresserad av. Detta gör det här arbetet politiskt då det utgår ifrån ett urval jag i min subjektiva uppfattning ansett lämpligt, samt utifrån en syn på världen som grundar sig i en poststrukturalistisk syn på språk, makt och diskurs vilken i allra högsta grad påverkar den analys jag gör och de resultat jag får (Winther Jørgensen och Phillips 2008, s. 28-29). Jag anser att användningen av språket är en typ av maktutövning då vi i användandet av det reproducerar eller omformulerar diskurs vilken ger språket specifik betydelse och därmed formar vår syn på omvärlden (Winther Jørgensen och Phillips 2008, s. 25). Att språket är diskursivt konstruerat och att dess mening ges av diskursers ramar och regler är centralt för min analys av EU som säkerhetspolitisk aktör. Detta för att jag bygger mitt arbete på att användningen av språket i den globala strategin påverkar användningen av språket i de två påföljande dokumenten, vilka beskriver den europeiska politiken på ett mer praktiskt sätt. Ytterst är detta ett arbete som handlar om hur EU kan verka i världen, därför utgör den här uppsatsen ett politiskt dokument vilket har relevans för alla inom EU, men också utanför EU, samt för alla de som rör vid eller är inbegripna i en verklighet vilken på något sätt är präglad av EU som säkerhetspolitisk aktör.

2.3 Metod

Det här kapitlet behandlar mina metodologiska utgångspunkter och min användning av diskursteori som metod i undersökningen av mina forskningsfrågor.

Uppsatsen utgår ifrån att visa på hur man formulerar EUs självbild i den globala strategin och hur detta skapar utrymme och sätter gränser för hur man ser på problem, lösningar och medel för lösningar. Specifika formuleringar i text och vilken betydelse olika begrepp ges kommer ha konsekvenser för hur problem formuleras och vilka lösningar som föreslås, samt om dessa anses legitima och i linje med EUs självbild och värdegrund. För att tolka och härleda mening ur text behöver jag använda mig av en metod som erkänner diskurs som essentiell för all typ av samverkan och kommunikation mellan människor text som ett uttryck för diskurs. I och med dessa utgångspunkter utgör all politik och alla politiska dokument artikulering av diskurs (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 7).

Diskursteori som Ernesto Laclau och Chantal Mouffe formulerar den tar sin utgångspunkt i en poststrukturalistisk syn på hur språket fungerar och får betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 32). Språket ses som ett nät av tecken vilka får betydelse genom att skilja sig från andra tecken. Hund skiljer sig t.ex. från katt både i bemärkelse av vad de åsyftar för begrepp (två olika djur) och i bemärkelse av att de betecknas av olika ord (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 16). Det finns dock andra tecken vars betydelse inte alltid är lika självklar. Ordet rättvisa kan t.ex. betyda olika saker beroende på vilken diskurs det används inom. Det diskursen gör är att ge en specifik betydelse åt ett specifikt ord, den försöker stabilisera betydelsen av ord, ordet rättvisa t.ex. Egentligen har ordet olika betydelser men inom en specifik diskurs låses en specifik betydelse av ordet rättvisa fast och alla andra betydelser är därmed uteslutna från diskursen (Bergström och Boréus 2012, s. 365). Den specifika betydelsen av rättvisa måste hela tiden upprätthållas genom att man reproducerar den på samma sätt om och om igen när man använder språket. Laclau och Mouffe menar att språkets betydelse inte är statisk utan bestäms av diskurs som ger alla ord specifik

innebörd (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 37). Olika diskurser kommer definiera begrepp på olika sätt vilket förändrar språkets betydelse och därmed vår syn på vår omvärld. Diskursen kan uppnå partiell strukturering av språket, men aldrig låsa dess betydelse fullständigt (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 36 och Bergström och Boréus 2012, s. 366). Användningen av språket enligt en specifik diskurs kommer ge oss en specifik syn på världen, i slutändan får detta verkningar på den materiella världen. När politiken tar sig från en problemformulering i en proposition till en lag som klubbas igenom i riksdagen så blir diskursen materiell (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 40, s. 42). På grund av den här materiella och allomfattande förståelsen av diskurs är användningen av språket politiskt i och med att språket är diskursivt konstruerat. Artikulation av språket på olika sätt avgör hur vi ser på världen, hur vi handlar och hur vi löser problem, vilket får konsekvenser för hur vi väljer att skapa samhället (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 46-47).

Diskurser ses som uppbyggda och organiserade runt specifika begrepp som är centrala i diskursen och fungerar som knutpunkter vilka sedan har andra tecken runt sig som stabiliserar dess betydelse, de centrala begreppen i en diskurs kallas nodalpunkter. När ett tecken knyts in i diskursen och artikuleras i relation till andra tecken och nodalpunkten så går tecknet från att vara ett element till att bli ett moment (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 33). En nodalpunkt i den juridiska diskursen kan vara rättvisa t.ex. Begreppet rättvisa är dock mångtydigt och kan tillskrivas olika betydelser, det är alltså ett element. Det har ingen tydlig betydelse förrän det är satt i en diskurs och däri knutet till moment som kan låsa en specifik innebörd av det. Tecken som rättvisa är speciellt öppna för betydelsetillskrivning, men också centrala i flera olika diskurser kallas flytande signifikanter (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 36). Om en flytande signifikant används i en diskurs ges den betydelse på ett specifikt sätt, men om samma tecken används inom en annan diskurs kan det utgöra en resurs för en helt annan typ av betydelsebildning (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 57). Dessa nät av tecken organiserade kring nodalpunkter kallas ekvivalenskedjor och ger diskursen betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 50). Den diskursteoretiska analysen handlar främst om att dekonstruera diskurs och visa på

hur dess betydelsebildning är tillfällig och hur det som ses som naturligt är konstruerat och har ett politiskt syfte (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 56).

Jag har valt att använda diskursteoretisk analys som ett verktyg och en metod mer än som teori för att undersöka hur EUs självbild som säkerhetspolitisk aktör konstrueras och artikuleras i tre olika dokument. Jag kommer analysera hur betydelsebildning av begrepp i text, i form av den globala strategin ser ut, hur detta tolkas i Rådets implementeringsplanen och i Kommissionens strategi för säkerhet och försvar. Analysen kommer utgå ifrån att undersöka hur EUs självbild ges betydelse genom att härleda den i de tre olika dokumenten jag valt som mitt material. Att visa på hur man i de här dokumenten försöker låsa vissa betydelser och utesluta andra ska hjälpa mig förstå hur den utrikespolitiska självbilden ser ut, vad man centrerar diskussionen kring och i en slutgiltig analys vad den självbild man presenterar betyder för hur EU kan verka i det internationella systemet. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 19). Jag kommer i relevanta citat att identifiera nodalpunkter med anknytande moment och sammankoppla dessa i ekvivalenskedjor för att visa på hur man i dokumenten försöker låsa fast vissa betydelser och utesluta andra betydelser i konstruktionen av EU som säkerhetspolitisk aktör (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 16, s. 20, 50). I nästa kapitel kommer jag redogöra för vilka mina teoretiska utgångspunkter och centrala begrepp är och deras relevans för mina frågeställningar.

3 Teori

Det här kapitlet redogör för de teoretiska ingångar och begrepp jag använder mig av i min analys och hur dessa förhåller sig till mitt syfte. Jag kommer använda mig av begreppen normativ makt, civil makt, säkerhetisering, politisk konsistens och resiliens.

3.1 Normativ makt

Normativ makt handlar om spridning av normer och värden mellan aktörer. Begreppet är till stor del utvecklat i relation till EU men den normativ makten som fenomen kan ses som en typ av maktutövning utförd av alla typer av internationella aktörer. Förståelsen av normativ makt som soft power eller civil makt har dock med begreppets kopplingar till EU att göra då unionen efter Kalla kriget ofta refererades till som en aktör som spred värden genom civil makt i form av ekonomiska sanktioner och diplomati som främsta påtryckningsmedel (Duchêne 1973). Om man kopplar bort EU från normativ makt som fenomen så kan den normativa makten tillskrivas en rad andra aktörer och med andra medel än civilt maktutövande. USA är ett exempel på en normativ aktör där det blir tydligt att militära medel inte står i motsats till utövandet av normativ makt, Sverige beskrivs kan också ses som en normentreprenör och moralisk stormakt i sina relationer med omvärlden (Hamilton 2008, s. 16 och Björkdahl 2007, s. 542-543). Det finns alltså inga begränsningar för de medel med vilka den normativa makten kan eller ska utövas eller på vilken nivå eller mellan vilka typer av aktörer denna maktutövning ska ta plats.

Stora delar av litteraturen kring normativ makt har de senaste decennierna blivit utvecklad i relation till EUs maktutövande i det internationella systemet och EUs spridning av det som benämns som ”europeiska värderingar” (Diez och Manners 2007, s. 173-174). Ytterst handlar den normativa makten om förmågan att

formulera och ha inflytande över vad som ses som det normala och vad som ses som det avvikande, samt förmågan att sprida detta, exempelvis konstrueras mänskliga rättigheter som en norm av EU (Manners 2002, s. 239 och Diez och Manners 2007, s. 177).

EU som internationell säkerhetspolitisk aktör kan ses som en aktör vilken frångår de annars rådande Westphaliska principerna vilka anses styra internationella aktörers förhållningssätt till varandra. De Westphaliska principerna består i att allt internationellt samarbete mellan stater utgår ifrån staters suveränitet och nationsintressen. EU är för det första ingen stat och det samarbete mellan en samling stater som EU utgör är centrerat kring att alla medlemmar givit upp delar av sin suveränitet till en central makt (Manners 2002, s. 240). EUs avvikelse från dessa normer är en förutsättning för unionens möjligheter att utöva normativ makt i det internationella systemet. Det är till stor del i egenskap av att vara ett unikum i det institutionella systemet som EU är kapabelt att sprida normer och forma uppfattningen om normaliteter globalt, då de själva inte kan sägas befinna sig inom de traditionella normerna för internationellt samarbete (Manners 2002, s. 240, s. 252). Unionen får därmed utrymme att handla som en normativ makt på ett sätt som går bortom det maktutövande som är möjligt i enlighet med de Westphaliska principerna (Manners 2002, s. 242).

3.2 Etisk makt

Maktutövning i form av etisk makt centreras de ambitioner EU har att göra världen till en bättre plats genom spridandet av de normer och värden som unionen själv är byggd på. Begreppet etisk makt handlar om hur EU konstruerar sig själv som en aktör som gör ”gott” i världen och har ambitionen att göra världen till en bättre plats (Aggestam 2008, s. 2). Problemet med att konstruera EU som en ”god” aktör är att de värden unionen anses vilja främja i världen konstrueras som universella och ett uttryck för en typ av universell etik. De värden som EU arbetar för är dock omtvistade och i många delar av världen inte alls normen (Aggestam 2008, s. 6). Detta blir problematiskt i ljuset av EUs

globala ambitioner, då dessa ambitioner vilka bygger på att främja det man framställer som universella värden gör att dessa värden framstår som överlägsna andra värderingssystem. Detta skapar en situation där det framstår som att man gör världen bättre genom att främja den typen av samhällen som finns i EU vilket snarare blir ett uttryck euroimperialism (Aggestam 2008, s. 7). Man kan se utövandets av etisk makt från EUs sida på olika sätt, antingen kan man se det som ett genuint intresse att sprida fred och demokrati för att andra ska få det bra, då blir EU en aktör som känner globalt ansvar. Man kan dock också se hur unionen fungerar som en aktör som tjänar på att utöva etisk makt och forma regionen kring unionen i sin avbild. Detta för att det tjänar unionens säkerhetspolitiska och geopolitiska syften att omges av välordnade demokratiska stater som liknar de samhällen unionen består av (Aggestam 2008, s. 8).

3.3 Säkerhetisering och den europeiska sfären

Det finns en spänning mellan de värden och principer som ska inspirera EUs internationella arbete och de medel som ska användas för att utföra detta arbete. Beroende på vilka medel som tillgås i främjandet av värden som fred och demokrati i tredje land kommer EU roll som säkerhetspolitisk aktör påverkas (Lucarelli och Menotti 2006, s. 147). Den här spänningen kan ses som illustrerad av nedanstående citat från fördraget om den Europeiska unionen:

“The Union’s action on the international scene shall be guided by the principles which have inspired its own creation, development and enlargement, and which it seeks to advance in the wider world: democracy, the rule of law, the universality and indivisibility of human rights and fundamental freedoms, respect for human dignity, the principles of equality and solidarity, and respect for the principles of the United Nations Charter and international law.”

(Treaty on the European Union, 2016, Article 21 paragraf 1)

“The common security and defence policy shall be an integral part of the common foreign and security policy. It shall provide the Union with an operational capacity drawing on civilian and military assets. The Union may use them on missions outside the Union for peace-keeping, conflict prevention and strengthening international security in accordance with the principles of the United Nations Charter. The performance of these tasks shall be undertaken using capabilities provided by the Member States.”

(Treaty on the European Union, 2016, Article 42 paragraf 1)

Sammanfattningsvis uttrycker det första citatet att EUs externa politik ska inspireras av hur unionen själv vuxit fram, bl.a. genom demokrati, rättsprincipen, respekten för de okränkbara mänskliga rättigheterna, de fundamentala friheterna, människors värdighet, principerna för jämlikhet och i relation till FNs stadga om mänskliga rättigheter. I det andra citatet fastslås det att användandet av militära medel ska vara möjligt i främjandet av de normer och värderingar som man håller högt, här uttryckt som tillåtelsen att använda militära medel i kampen mot de som vill undergräva samma värden. Dessa linjer drivs parallellt, vilket inte utgör ett problem förrän fall där inga vattentäta skott finns uppkommer. Då uppstår behovet av en avvägning mellan att försaka sin roll som en utövare av primärt civil makt när man väljer att använda militära medel, eller att förlora legitimitet som normativ aktör som tar ansvar för fred och frihet globalt och lägger vikt vid resultat primärt (Lucarelli och Menotti 2006, s. 148-149).

Hur en säkerhetspolitisk aktör väljer att hantera ovanstående avvägning i fråga om vilka medel som ska tillgås är beroende av hur man ser problemet från början. De medel man ska använda ska stå i proportion till de problem man ska lösa (Lucarelli och Menotti 2006, s. 162). Därför är det avgörande att fastställa vilka proportioner problemet har, eller snarare vilka proportioner man uppfattar att problemet har. Den centrala poängen är här att huruvida man anser att man ska använda militära medel eller inte, beror på huruvida man definierar problemet som hemmahörande på det säkerhetspolitiska området eller inte (Buzan 1991, s.124). Definitionen av ett problem som ett säkerhetsproblem och därmed föremål för säkerhetspolitik och säkerhetspolitiska medel utgör den process som är känd som säkerhetisering.

Säkerhetiseringen av värden som är viktiga för unionen är centralt för att EU, som inte har en självbild internt eller externt som präglas av kontinuerlig användning av militära medel, ska kunna använda tvingande medel och fortfarande ses som legitim och lojal med sina grundläggande principer (Lucarelli och Menotti 2006, s. 156). En stark bestämmande faktor för hur dessa värden används, alltså om de genomgår en säkerhetiseringsprocess eller inte, har visat sig vara kopplat till tanken om en europeisk sfär. Den europeiska sfären är mer än medlemsländernas sammanbundna gränser, begreppet används i relation till att området som även

inbegriper Europas periferi ska skyddas, och de värden som fungerar styrande inom unionen ska hävdas i den europeiska sfären. Säkerhetisering av dessa värderingar kan trigga intervention med militära medel med målet att säkra europeiska värderingar i den europeiska sfären (Lucarelli och Menotti 2006, s. 159).

I relation till säkerhetisering och unionens säkerhetspolitiska självbild använder jag mig också av begreppet resiliens i bemärkelsen av beredskap inför olika typer av hot. Begreppet är intressant för min analys då operationaliseringen av det i politiska dokument får konsekvenser för hur man tar sig an hot och utmaningar (Prior och Hagmann 2014, s. 283-284). Likt normativ makt kan resiliens ges betydelse på ett antal olika sätt med olika syften men här kommer det fungera som beskrivning av den politiska beredskapsprocess politiska aktörer ingår följande en säkerhetisering (Prior och Hagmann 2014, s. 296-296). Min användning av begreppet kommer främst begränsas till hur det ges betydelse i de dokument jag analyserar och jag kommer därför inte gå in på hur man kan mäta resiliens eller hur det karaktäriseras på olika sätt (Prior och Hagmann 2014, s. 291).

3.4 Politisk konsistens

”The common foreign and security policy shall be put into effect by the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy and by Member States, in accordance with the Treaties.”
(Treaty on the European Union 2016, artikel 24, paragraf 1)

Politisk konsistens används på ett antal olika sätt och jag kommer använda en definition som bygger på den Hartmut Mayer använder vilken handlar om politisk förenlighet mellan olika delar av en aktörs politik. Begreppet används i analysen som resurs för att beskriva hur politisk konsistens som övergripande mål i Fördraget om den Europeiska unionen sätter press på relationen mellan de värden som unionen styrs av och de ambitioner man har i utrikespolitik (Mayer 2013, s. 110).

I och med utvidgningen av CFSP och CSDP och därmed utvecklingen av ytterligare militära kapaciteter uppkommer en konflikt som grundar sig i EUs strävan efter konsistens i all politiska output (Mayer 2013, s. 107). Detta framgår i citatet ovan om hur den gemensamma utrikespolitiken ska inspireras och utvecklas i enlighet med fördragen. Utrikespolitiken ska vara konsistent, alltså förenlig med unionens övriga politik. Här finns en motsättning mellan EUs varumärke som en normativ soft power-aktör och utvecklingen av den militäroperationella kompetens som krävs för att kunna uppnå de säkerhetspolitiska ambitioner man har och förmågan att verka som en legitim normativ makt (Howorth 2013, s. 71, s. 76). Fokuset på konsistens kan därmed begränsa på vilket sätt unionen kan verka som säkerhetspolitisk aktör (Mayer 2013, s. 106, s. 116). Den här principiella motsättningen öppnar upp för att formuleringen av utrikespolitiken alltid innebär avvägning och förhandling. I och med att min analys utgår ifrån att härleda hur betydelsebildning påverkar hur unionen kan verka säkerhetspolitiskt blir konsistens som begrepp centralt för min undersökning. Kravet på konsistens utgör ett hinder då man har svårt att realisera globala ambitioner om man inte har medlen att hävda sig i en global kontext enligt rådande internationella normerna (Mayer 2013, s. 111). Strävan efter konsistens i politiken och strävan efter att uppnå trovärdighet i sin säkerhetspolitiska identitet är en ständig avvägning mellan värnandet om grundläggande värderingar och värnandet om effektivitet och resultat i sin utrikespolitik. Denna avvägning kan förhandlas och vikten av konsistens och värderingar kan förändras utifrån vilken problemformuleringen är och på vilket sätt EU konstrueras som säkerhetspolitisk aktör (Mayer 2013, s. 115).

Nästa kapitel behandlar analysen av den globala strategin, implementeringsplanen och Kommissionens strategi.

4 Analys

Det här kapitlet tar avstamp i analysen av konstruktionen av den säkerhetspolitiska självbilden i den globala strategin och betydelsebildningen som sker där härleds sedan i implementeringsplanen och i Kommissionens strategi. Kapitlet avslutas med en slutdiskussion där jag redogör för mina slutsatser och kort svarar på mina frågeställningar.

4.1 Den säkerhetspolitiska självbilden

Den Europeiska unionens säkerhetspolitiska självbild i den globala strategin kan ses organiserad kring tre säkerhetspolitiska självbilder som i dokumentet både förhåller sig till varandra och presenteras åtskilda från varandra. Dessa självbilder utgör den globala strategins nodalpunkter, jag benämner dem som *den hotade unionen*, *den starkare unionen* och *den globala unionen*. Dessa ges betydelse genom att ett antal moment knyts till dem. Självbilderna kommer senare undersökas i relation till de två andra dokumenten.

Den hotade unionen

Den första delen av dokumentet kan ses som uppbyggd kring spänningen mellan två nodalpunkter som är två olika självbilder där den första möjliggör konstruktionen av den andra. Först framställs självbilden i termer av *den hotade unionen*, dess existens är utmanad och ifrågasatt från flera håll. Bilden av den hotade unionen fungerar vidare som resurs för att konstruktionen av behovet av *en starkare union* ska kunna legitimeras. *Den hotade unionen* är den initiala självbilden, men så presenteras också en möjlig självbild i form av *den starkare unionen*. Denna kan realiseras om unionens utrikespolitik utvecklas i en riktning mindre präglad av soft power och civilian power och mer präglad av hard power (Den globala strategin 2016, s. 44). Behovet av *den starkare unionen* kan inte legitimeras om unionen inte först konstrueras som svag och icke-kapabel att

hantera de säkerhetspolitiska utmaningar den står inför, detta innebär en säkerhetsisering av utrikespolitiken där en utökad användning av militära medel konstrueras som nödvändig för unionens överlevnad. Följande citat illustrerar *den hotade unionen* som självbild.

"The purpose, even existence, of our Union is being questioned. Yet, our citizens and the world need a strong European Union like never before. Our wider region has become more unstable and more insecure. The crises within and beyond our borders are affecting directly our citizens' lives" (Globala strategin 2016, s. 3)

"The European Union will promote peace and guarantee the security of its citizens and territory. This means that Europeans, working with partners, must have the necessary capabilities to defend themselves and live up to their commitments to mutual assistance and solidarity enshrined in the Treaties." (Globala strategin 2016, s. 14)

"Our European project, which has brought unprecedented peace, prosperity and democracy, is being questioned. To the east, the European security order has been violated, while terrorism and violence plague North Africa and the Middle East, as well as Europe itself.[...] We will navigate this difficult, more connected, contested and complex world guided by our shared interests, principles and priorities." (Globala strategin 2016, s. 7)

I ovanstående citat ges *den hotade unionen* betydelse genom momenten *existentiellt hot* och *regional instabilitet*. *Den hotade unionen* kopplas till momentet *existentiellt hot* som ges betydelse genom att konstruera unionens existens, syfte, och territorium som utmanat och ifrågasatt. Momentet *regional instabilitet* ger betydelse åt *den hotade unionen* genom att framställa EU som en liten del av världen präglad av demokrati och frihet, men på alla sidor omgiven av våld och terrorism. EU framställs som en fristad och en etisk stormakt mitt i det våldsamma kaos som den större regionen kring EU präglas av (Aggestam 2008, s. 6).

Den starkare unionen

Konstruktionen av unionen som utsatt och under existentiellt hot utgör en resurs för konstruktionen av den alternativa eller hägrande självbilden *den starkare unionen*. På bas av *den hotade unionen* kan utvecklingen av *den starkare unionen* legitimeras. Den här initiala konstruktionen av *den hotade unionen* kopplad till hot och kris utgör en säkerhetsiseringsprocess av EU. Självbilden *den starkare EU* som presenteras som det nödvändiga svaret på den nuvarande situationen, *den hotade unionen*, gör att dörrar till andra typer av maktutövning öppnas. Med en

annan typ av självbild kan man skifta fokus från EUs traditionella utrikespolitik vilken kopplas till civil makt, mjuk makt, diplomati, multilateralism och internationella avtal, till fokus på extraordinära politiska medel vilkas användande endast kan legitimeras av existentiella hot eller krissituationer (Buzan m.fl. 1998, s. 29).

”To engage responsibly with the world, credibility is vital. The EU’s credibility hinges on our unity, on our many achievements, our enduring power of attraction, the effectiveness and consistency of our policies, and adherence to our values. A stronger Union also requires investing in all dimensions of foreign policy. In particular, investment in security and defence is a matter of urgency. Full spectrum defence capabilities are necessary to respond to external crises, build our partners’ capacities, and to guarantee Europe’s safety. Member States remain sovereign in their defence decisions: nevertheless, to acquire and maintain many of these capabilities, defence cooperation must become the norm.” (Globala strategin 2016, s. 10-11)

”Consistently living up to our values will determine our external credibility and influence.” (Globala strategin 2016, s. 8)

The EU will foster the resilience of its democracies, and live up to the values that have inspired its creation and development. These include respect for and promotion of human rights, fundamental freedoms and the rule of law. (Globala strategin 2016, s. 15)

Den starkare unionen ges betydelse genom momenten *utrikespolitisk investering*, *trovärdighet* och *beredskap*. Momentet *utrikespolitisk investering* framställs som ett villkor eller ett krav för *den starkare unionens* existens. *Utrikespolitisk investering* i betydelse av investering i säkerhet och försvar, samt utveckling av alla dimensioner av utrikespolitiska medel. EU saknar inte utrikespolitisk kompetens på det civila planet så i linje med teoribildningen kring säkerhetsisering kan ordvalet *”Full spectrum defence capabilities are necessary”*, tolkas som behovet av utvecklingen av de dimensioner där unionens kompetens inte främst ligger, vilket är den mer militärt orienterade delen (Den globala strategin 2016, s. 10, 45). Här legitimeras användningen av extraordinära medel och handlingar som ligger utanför unionens ordinarie handlingsmönster (Buzan m.fl. 1998, s. 25). Momentet *trovärdighet* är avgörande för *den starkare unionen* då man strävar efter att uppvisa ansvarsfullt engagemang i sin utrikespolitik. *Trovärdigheten* i betydelse av unionens enighet, konsistens och efterlevnad med sina värderingar. Betydelsebildningen av momentet *trovärdighet* kan

ses som en illustration av den grundläggande problematik som finns i EU vilken förstärks av säkerhetsiseringen. *Trovärdighet* i betydelse av konsistens är närvarande och ses som en viktig del av den säkerhetspolitiska profilen, men *trovärdighet* i betydelsen av utveckling av en adekvat försvarskapacitet i proportion till de hot man anser att unionen är under överskuggar kravet på konsistens med de värderingar fördragen ger uttryck för (Mayer 2013, s. 114). Detta understryker också hur säkerhetsiseringen i och med konstruktionen av en krissituation möjliggör en bortförhandling av politisk konsistens i form av samstämmighet mellan de värden unionen bygger på och den utrikespolitik man för, konsistensen bortförhandlas till förmån för unionens säkerhet och fortlevnad (Mayer 2013, s. 107-108). Den starkare unionen ges också betydelse av det tämligen abstrakta momentet *resiliens*. Den närmaste översättningen brukar sägas vara flexibilitet eller förmågan att kunna återhämta sig på ett effektivt sätt (Prior och Hagmann 2014, s. 283). I relation till konstruktionen av *den starkare unionen* är den närmaste översättningen enligt mig *beredskap* då det handlar om att utveckla en förmåga för att i olika situationer kunna vara flexibel, kunna återhämta sig och vara redo (Prior och Hagmann 2014, s. 282). Jag likställer detta med att inneha en god krisberedskap eller tillräcklig motståndskraft för att kunna stå emot hot och kriser som drabbar unionen. EUs självbild som *den starkare unionen* innebär en säkerhetsisering av unionen och kopplingen till momentet *beredskap* skapar utrymme för att utveckla säkerhetspolitisk beredskap på olika nivåer och av olika slag. Användningen av begreppet *resiliens* i betydelsen *beredskap* utgör en resurs i konstruktionen av *den starkare unionen* (Prior och Hagmann 2014, s. 294-295). *Resiliens* är extensivt och mångtydigt på samma gång vilket gör det idealiskt för att skapa utrymme för utveckling av olika typer av politik i ett dokument som den globala strategin vilken ska staka ut en väg utan att formuleringarna ska vara för begränsande. Momentet ger betydelse åt EU som säkerhetspolitisk aktör på ett sånt sätt så att andra institutioner har svängrum att forma politik utifrån den globala strategin.

Den globala unionen

"Our interests and values go hand in hand. We have an interest in promoting our values in the world. At the same time, our fundamental values are embedded in our interests. Peace and security, prosperity, democracy and a rules-based global order are the vital interests underpinning our external action." (den globala strategin 2016, s. 13)

"Internal and external security are ever more intertwined: our security at home entails a parallel interest in peace in our neighbouring and surrounding regions. It implies a broader interest in preventing conflict, promoting human security, addressing the root causes of instability and working towards a safer world." (den globala strategin 2016, s. 14)

"In a more contested world, the EU will be guided by a strong sense of responsibility. There is no magic wand to solve crises: there are no neat recipes to impose solutions elsewhere. However, responsible engagement can bring about positive change. We will therefore act promptly to prevent violent conflict, be able and ready to respond responsibly yet decisively to crises, facilitate locally owned agreements, and commit long-term. We will take responsibility foremost in Europe and its surrounding regions, while pursuing targeted engagement further afield. We will act globally to address the root causes of conflict and poverty, and to champion the indivisibility and universality of human rights." (den globala strategin 2016, s. 17-18)

De här citaten är en illustration för hur *den globala unionen* får betydelse genom momenten *fundamentala värden*, *globalt ansvar*, *den europeiska sfären* och *politiska principer*.

Nodalpunkten *den globala unionen* knyts till momentet *fundamentala värden* vilket är fundamentala värden i betydelsen av värden som unionen är byggd på och vilka ska spridas i världen. Omnämmandet av specifika värden och spridning av värden som vägen mot en bättre värld utgör normativ maktutövning då man formulerar vad som kan anses som de acceptabla och universella värdena (Manners 2002, s. 240). *Den globala unionen* får också betydelse genom momentet *fundamentala värden* då unionen uppmålas som en aktör som inte har självbetjänande intressen likt en nation, utan en aktör som har ett set värderingar vilka framställs som fundamentala och vilkas spridning i värden är *den globala unionens* enda intresse (Manners 2002, s. 242). Momentet *globalt ansvar* handlar om den större bilden, om hur *den globala unionen* ska involvera sig globalt på ett ansvarsfullt sätt. Momentet *globalt ansvar* betyder då ansvaret att sprida de okränkbara mänskliga rättigheterna för att åstadkomma positiv förändring och ta tag i de grundläggande orsakerna till kris och konflikt (Aggestam 2008, s. 7). Genom att momentet *globalt ansvar* knyts till nodalpunkten så ges EU betydelse som en aktör som gör det rätta och fungerar som en etisk makt i det internationella systemet, står över egenintressen och arbetar för fred och säkerhet åt alla (Aggestam 2008, s. 8).

Momenten *den europeiska sfären* begränsar dock självbilden som en global och autonom aktör som sprider universella värden. När momentet *den europeiska*

sfären knyts till nodalpunkten så begränsas omfattningen av hur global *den globala unionen* egentligen är, då det är ansvar i den omgivande regionen som är prioriterat först och främst. Självbild *global aktör* är bara aktiv i den mån man har utrymme efter att man har fungerat som regional säkerhetspolitisk aktör. Momentet *europiska sfären* är central för betydelsebildningen hos *den globala unionen* då unionen främst arbetar regionalt med säkerhetsfrågor och det är främst den större *europiska sfären* som är föremål för säkerhetsfrågor och stöd från *den globala unionen* (Lucarelli och Menotti 2006, s. 156). *Politiska principer* ger nodalpunkten betydelse då det understryks hur allt utrikespolitiskt arbete styrs av de politiska principer och värderingar som fastställts i fördragen. *Den globala unionen* är den självbild som i störst utsträckning kan anses ge uttryck för konsistens mellan fördragen och politiken. Här konstrueras EU som en aktör med en holistisk syn på utrikespolitik där man genom att främja värden och adressera konflikters rötter skapar en säkrare region (Mayer 2013, s. 112).

4.2 Kommissionens Strategi

I strategin är hela dokumentet centrerat kring hur *beredskap* görs på olika sätt och hur man ska utveckla det i relation till sin utrikespolitik (Kommissionens strategi 2017, s. 2). Begreppet *beredskap* som i den globala strategin utgjorde ett moment i konstruktionen av EUs säkerhetspolitiska självbild som *den starkare unionen* utgör här nodalpunkten för dokumentet. Det utrymme för politisk handling som momentet *beredskap* skapade i relation till *den starkare unionen* i den globala strategin utnyttjas här. Den initiala översättningen och tolkningen av *resilience* till *beredskap* gäller även i Kommissionens strategi, men begreppet utvecklas och unionens säkerhetspolitik får till viss del annorlunda konnotationer här. De hot som nämns i relation till *den hotade unionen* vilken är en förutsättning för *den starkare unionen* är i strategin mer nedtonade.

”The EU will be taking forward this agenda in the context of a world where the pace of change is increasingly rapid and the pressures on states, societies, communities and individuals are increasingly disruptive. Pressures, marked by the unprecedented pace of globalisation, range from demographic, climate change, environmental or migratory challenges beyond the power of individual states to confront, to economic shocks, the erosion of societal cohesion due to weak institutions and poor governance, conflict, violent extremism, and acts of external powers to destabilise perceived adversaries.” (Kommissionens strategi 2017, s. 3)

”This work has underlined the interdependencies between civil authorities, military and private sector in strengthening the resilience of Member States to hostile acts by state and non-state actors. These interdependencies range from the reliance of the military on civilian logistical and telecommunication capabilities, to the reliance of civil authorities on military capabilities for handling disruptive events affecting large numbers of citizens. These

interdependencies will be explored with a view to coming forward with proposals to the Council for further possible future co-ordinated work-streams with NATO.” (Kommissionens strategi 2017, s. 17)

”The EU should: continue to support domestic efforts, tailored to the needs and context of each society, to build sustainable democratic states, accountable and transparent institutions, reform the security sector, strengthen the rule of law, broad-based inclusive growth and employment, participatory decision-making and public access to information. The involvement of local governments, communities and civil society stakeholders will be given particular attention.” (Kommissionens strategi 2017, s. 5)

Nodalpunkten *beredskap* i strategin ges betydelse genom momenten *globalt ansvar*, *säkerhetspolitisk press*, *säkerhetspolitisk kapacitet*, och *samhällelig beredskap*. Momentet *globalt ansvar* ger nodalpunkten *beredskap* betydelse då den kontext som unionen ska verka säkerhetspolitiskt i framställs vara hela världen. Här är självbilden av *den globala unionen* central då liknande formuleringar om *globalt ansvar* för främjandet av värderingar som förekommer i den globala strategin förekommer här (Den globala strategin 2016, s. 39). *Säkerhetspolitisk press* som moment i relation till *beredskap* omformulerar det som i den globala strategin formuleras som *existentiella hot*. Nedtoningen av akutläget genom betydelsebildningen av säkerhetspolitiska utmaningar som *säkerhetspolitisk press* istället för *existentiella hot* möjliggör användningen av begreppet beredskap överhuvudtaget. Om unionen vidare konstruerats som under direkt hot hade utveckling av *försvar* varit mer lämplig. *Säkerhetspolitisk kapacitet* ger nodalpunkten betydelse då olika typer av kapaciteter konstrueras som beroende av varandra i främjandet av beredskap och *säkerhetspolitisk kapacitet* i bemärkelse av militär kapacitet konstrueras som en självklar del. Det som möjliggör framställningen av mer militär säkerhetskapacitet som normal eller okontroversiell i det här dokumentet är att man i den globala strategin redan konstruerat unionen som utsatt för hot, för att sedan kunna påkalla behovet för ökade militär kapacitet. Man har skapat utrymme för användningen av mindre dramatiska termer som *säkerhetspolitisk press* och *säkerhetspolitisk kapacitet* då de diskursiva ramarna redan är uppsatta vilket utgör en resurs i formuleringen av Kommissionens strategi (Buzan m.fl. 1998, s. 57). *Beredskap* som nodalpunkt får betydelse genom momentet *starkt samhälle* vilket åsyftar *beredskap* i bemärkelse av att samhällen ska ha en inneboende beredskap vilken konstitueras av demokrati och tillförlitliga institutioner (Manners 2002, s. 242). Det här är en central del i den globala strategin då den omgivande regionen konstrueras som farlig (Den globala strategin 2016, s. 34 och Aggestam 2008, s. 9). *Starkt samhälle* är också ett uttryck för unionens etiska maktutövning på sin omvärld, där de europeiska värdena ses som de universella värdena vilka automatiskt hjälper till att bygga det *starka samhället*. Denna värdeexport tjänar samtidigt unionens intressen då det finns intresse av att leva i en fredlig region som präglas av de värden och principer som unionen präglas av (Aggestam 2008, s. 8). Momentet *starkt samhälle* ger

också nodalpunkten *beredskap* betydelse genom att understryka ett holistiskt synsätt på utrikespolitiken, vilket handlar mer om vikten av det ursprungliga samhället och hur det kan stärkas än hur det ska hanteras i en redan existerande krissituation. Detta öppnar upp bilden av unionens utrikespolitik och synen på hur utrikespolitik kan göras men refererar också tillbaka till för EU mer traditionell utrikespolitik.

4.3 Rådets implementeringsplan för säkerhet och försvar

Implementeringsplanen har tagit fasta på självbilden av *den starkare unionen* och använder det utrymme som den globala strategin gav i relation till utvecklingen av beredskap för att driva en linje som är annorlunda från den mer holistiska bild som Kommissionens strategi presenterar.

”The Commission’s forthcoming European Defence Action Plan, which will seek to support Europe’s defence industry and capability development [...]. This should contribute to ensuring that the European defence technological and industrial base (EDTIB) can fully meet Europe’s current and future security needs.” (Implementeringsplanen 2016, s. 7).

Enhancing EU’s responsiveness in all phases of the conflict cycle is a strategic priority. As a security provider, the EU must have a wide reach, while focusing on addressing conflicts, crises and instability in its surrounding regions through preventive action, mediation, crisis response, stabilisation operations and peacebuilding. (Implementeringsplanen 2016, s. 11).

Protecting the Union and its citizens is an increasingly pressing strategic priority. The security of Member States is deeply interconnected. Any threat to one Member State is a threat to all others and to all EU citizens and no Member State can meet today’s threats and challenges alone. (Implementeringsplanen 2016, s. 14).

Implementeringsplanen för säkerhet och försvar centreras också kring nodalpunkten *beredskap* men ges betydelse genom *den europeiska sfären, försvar och säkerhetskompetens*. *Den europeiska sfären* ger betydelse åt nodalpunkten *beredskap* då det handlar om beredskap i relation till den närmaste regionen. Planen ger uttryck för den säkerhetsinriktning som initialt konstruerades i den globala strategin och centrerar den till EU och regionen runt EU (Lucarelli och Menotti 2006, s. 161). Medlemsländerna i EU benämns som säkerhetspolitiskt beroende av varandra vilket ytterligare understryker vad som primärt ska skyddas, samt att detta ska göras tillsammans. EU benämns som en aktör som tillhandahåller säkerhet, därmed finns inte *den hotade unionen* som en närvarande självbild i implementeringsplanen utan endast *den starkare*

unionen vilken i och med planen kan realiseras på ett legitimt sätt till följd av säkerhetsiseringen i den globala strategin (Buzan m.fl. 1998, s. 190). Momentet *försvar* låser nodalpunkten *beredskap* som en typ av beredskap som är nödvändig för medlemsländernas säkerhet. *Försvar* i bemärkelsen unionens försvar mot hot som kan riktas mot av något medlemsländerna, ses som ett hot mot hela unionen (Buzan m.fl. 1998, s. 146). Den här typen av retorik är ett resultat av den säkerhetsisering av unionen som konstruerades i den globala strategin. *Försvar* som begrepp är dock skarpare här än i den globala strategin. Formuleringen som består i att ett hot mot ett medlemsland utgör ett hot mot hela unionen förknippas traditionellt med försvarsallianser som NATO men används här, vilket gör att momentet *försvar* ger nodalpunkten *beredskap* en annorlunda innebörd än den som konstrueras i Kommissionens strategi. *Beredskap* i relation till momentet *säkerhetskompetens* understryker att *beredskap* ska utvecklas i relation till den kompetens där unionen är mindre stark. *Säkerhetskompetens* som moment ges betydelsen av militär kompetens och ses som en central del för att bygga *beredskap*, samt ett villkor för att ha möjlighet att agera autonomt och i samarbete med andra säkerhetspolitiska aktörer. Utvecklingen av den här kompetensen konstrueras som essentiell för att unionens säkerhet ska kunna garanteras. Den här betydelsebildningen av *säkerhetskompetens* utgör ett exempel på hur tidigare extraordinära åtgärder till följd av säkerhetsisering kan konstrueras som normala och naturliga (Buzan m.fl. 1998, s. 58).

4.4 Slutdiskussion

Den säkerhetspolitiska självbilden presenteras i form av tre olika självbilder i den globala strategin i form av *den hotade unionen*, *den starkare unionen* och *den globala unionen*. De två planerna som följer på den globala strategin tar tydligt fasta på olika saker i och det gör att olika typer av åtgärder presenteras. Kommissionens strategi präglas förvisso av säkerhetsiseringen som initialt konstrueras i den globala strategin, men man tar även fasta på den holistiska dimensionen av utrikespolitiken som den globala strategin också ger uttryck för. Man använder sig av bilden av *den globala unionen* för visa på hur utrikespolitik kan göras genom civil makt, främst genom momentet *det starka samhället* i relation till *beredskap*. Det skiljer sig drastiskt från implementeringsplanen som konstruerar *beredskap* som *försvar* i betydelse militärt försvar mot hot mot unionen. Här utnyttjar man det utrymme som konstruktionen av ett *existentiellt hot* mot unionen skapade i den globala strategin. Man använder det *existentiella hotet* för att legitimera utvecklingen av sin säkerhetspolitiska kapacitet, i bemärkelse av sin militära kapacitet, vilken konstrueras som essentiell för unionens möjligheter att försvara sig mot de hot och utmaning den står inför. Det som är tydligt i tolkningen av de två mer operationella dokumenten är att de två institutionerna Europeiska Kommissionen och det Europeiska rådet har gjort två olika tolkningar som främst möts i en punkt, den Europeiska Unionens utrikespolitik ska utöka sin beredskap på olika sätt för att möta de säkerhetspolitiska utmaningar unionen står inför.

Beredskapsarbetet för fred och säkerhet är formulerat som ett globalt projekt i den globala strategin men det framkommer i de båda efterföljande dokumenten att detta arbete främst ska utföras i unionens närhet. Därmed omsätts den globala strategin på ett sätt som i praktiken gör den till en mer till en regional strategi.

Forskningsfältet skulle kunna utökas vidare genom att granska de geografiska begränsningarna hos EUs gemensamma utrikespolitik och hur detta påverkar bilden av EU som en global säkerhetspolitisk aktör. Det finns också utrymme att närmare granska unionens subjektformation som global säkerhetspolitisk aktör till följd av den växande gemensamma utrikespolitiken och i relation till EU.

5 Referenser

Aggestam, Lisbeth (2008) "Introduction: Ethical Power Europe?", *International Affairs*, 84:1, 1-11.

Annika Björkdahl (2007) "Swedish Norm Entrepreneurship in the UN", *International Peacekeeping*, 14:4, 538-552.

Bergström, Göran och Kristina Boréus (2012) *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Bull, Hedley (1982) "Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies* 12(2): 149-64.

Buzan, Barry, Ole Wæver, Jaap de Wilde (1998) *Security: a new framework for analysis*. Boulder: Colorado.

Börzel, Tanja A. (2015) "The noble west and the dirty rest? Western democracy promoters and illiberal regional powers", *Democratization*, 22:3, 519-535.

Diez, Thomas och Ian Manners (2007) "Empowerment among nations: a sociological perspective", i Felix Berenskoetter och M. J. Williams (red.) *Power in world politics*, s. 173-188, London: Routledge.

Europeiska Enhetsakten (1987). = OJ L 169, 29.6.1987. "Europeiska Enhetsakten". Luxemburg.

Duchêne, François (1973) "The European Community and the Uncertainties of Interdependence", i Max Kohnstamm and Wolfgang Hager (red.) *A Nation Writ Large? Foreign-Policy Problems before the European Community*, s. 1-21. London: Macmillan.

Globala strategin (2016) = "Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy". Bryssel: European External Action Service.

Hamilton, Daniel S. (2008) *The United States: A normative power?*, CEPS Working Document No. 291.

Helene Sjursen (2006) "What kind of power?", *Journal of European Public Policy*, 13:2, 169-181.

Hix, Simon och Bjørn Høyland (2011) *The Political System of the European Union*. 3e uppl. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Howorth, Jolyon (2013) "The European external action service: can a new institution improve the coherence of the EU foreign policy?" i Mario Telò och Frederik Ponjaert (red.), *The EU's foreign policy : what kind of power and diplomatic action?*, s. 65-76. Farnham: Ashgate.

Kagan, R. (2002) "Power and Weakness." *Policy Review*, No. 113.

Kamil Zwolski (2012) "The EU and a holistic security approach after Lisbon: competing norms and the power of the dominant discourse", *Journal of European Public Policy*, 19:7, 988-1005.

Keukeleire, Stephan och Tom Delreux (2014) *The Foreign Policy of the European Union*. 2a uppl. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Kommissionens strategi (2017) = JOIN/2017/021 final "JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL A Strategic Approach to Resilience in the EU's external action". Bryssel: Europeiska Kommissionen.

Lissabonfördraget (2007) = OJ C 306, 17.12.2007. "Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen". Lissabon.

Lucarelli, Sonia (2006) "The constitutive nature of values, images and principles in foreign policy", i Lucarelli, Sonia och Ian Manners (red.), *Values and Principles in European Union Foreign Policy*. Routledge, London.

Maastrichtfördraget (1993) = OJ C 191, 29.7.1992
"Fördraget om den Europeiska Unionen". Maastricht.

Manners, Ian (2002) "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies*, 40:2, 235-258.

Nouredine, Raja (2016) "Normative Power Europe and in Field of Human Rights: is the EU a Force for Good in the World?", *Australia and New Zealand Journal of European Studies*, 8:2, 111-118.

Prior, Timothy och Jonas Hagmann (2014) "Measuring resilience: methodological and political challenges of a trend security concept", *Journal of Risk Research*, 17:3, s. 281–298 .

Mayer, Hartmut (2013) "The European neighbourhood policy and the challenge of the Mediterranean southern rim" i Mario Telò och Frederik Ponjaert (red.), *The EU's foreign policy : what kind of power and diplomatic action?*, s. 105-117. Farnham: Ashgate.

Sjursen, Helene (2006) "What Kind of Power? European Foreign Policy in Perspective", *Journal of European Public Policy*, 13:2, 169-181.

Treaty on The European Union (2016) = 12016ME/TXT ” Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union”.

Winther Jørgensen, Marianne och Louise Phillips (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.